پێداچوونەوە بە بیروڕایەک سەبارەت بە گۆرانی و مۆسیقای کوردیمان

وریا ئەحمەد
(هۆڵەندا)

بەر لەوەی هونەر جیهانی بێت، دەبێ نەتەوەیی بێ.
(خاچادۆریان)

پاش دوا نووسینم لە (ژمارە(١)ی گۆڤاری (هونەری نوێ)دا، هەندێ کەس تاڕادەیەک بە هەڵە لە هەندێ بیروبۆچوونم گەیشتبوون! (جا من ئەو مافە بەخۆم ڕەوا دەبینم کە لێرانەدا هونەرمەند (زەکەریا) بە نموونە بهێنمەوە (چونکە لە یەکێک لە خولەکانی مووزیک فێربووندا قوتابیم بووە و شایانی باسە، دواتریش پێکەوە مووزیکمان ژەندووە)! من یەکێکم لەو خەڵکانەی کە بە پەرۆشەوە گوێ لە بەرهەمەکانی گۆرانیبێژ (زەکەریا) دەگرم و بەڕای من ئەو هونەرمەندە جۆرە (هونەرکاریەکی نوێی گوتن)ی خستە سەر خەرمانی ئەوانەی زووترمان، ئەویش بەو شێوە گوتنە نوێیە کە هەرگیز ڕستەیەکی مووزیک دوو جار بە هەمان شێوە دووبارە ناکاتەوە، بەڵکو هەوڵ دەدات هەموو توانای قوڕگ و دەنگی بخاتە گەڕ و تا دەکرێت شیرینتر بیخوێنێت، (لەراندنەوەی دەنگ و جوانکاری و فۆرتێ و پیانۆ بەکارهێنان و فێبراتۆ و...تاد) بەشێوەیەک هەموو هەست و هۆشی گوێگر بۆ لای خۆی ڕابکێشێت؟ ئەمە جگە لەو مووزیکەی کە بۆی دەژەنرێت کە لووتکەی جوانکاری و هونەرمەندی تیادا بەدی دەکرێت، ئەو مووزیژەنانە بلیمەتن و ژیانیان لە ڕێگەی مووزیژەنینەوە دابین دەکەن و شەو و ڕۆژ پیشەیانە و ڕۆژ دوای ڕۆژیش هونەر کاری نوێ دێننە ئاراوە بۆ ئەوەی برەو بە هونەرەکەیان بدەن و گرووپی دی، نەتوانن دەستیان لێ بستێنن! بەتایبەتی ئەو مووزیکەی لە دوایین دوو (CD) لە تورکیا بۆی ژەندراوە، بەڵام ئایا ئەو مووزیکە کوردییە؟ کەسێکی (هۆڵەندی) هەیە بەناوی (San Graatsma) ئەو کەسەم لە ڕێگەی ڕێکخراوی (AIDA)وە ناسی. کاتێک ساڵی (١٩٩٨) بووم بە ئەندامیان و ئەوانیش داوای (SAN)یان کرد و ڕۆژی دیاریکراو هات و لە بارەگای (AIDA) لە (ئەمستردام) چاوپێکەوتنێکی لەگەڵا کردم و بڕیاریان دا کتێبی یەکەمم واتە (ئامێرەکانی مۆسیقای کوردی) وەربگێڕن بۆ سەر زمانی (هۆڵەندی). هەر ئەو کەسەش بوو دواتر یارمەتی دام لە دامەزراندنی گرووپێکی مووزیکی کوردی لە (هۆڵەندا) و ناوم نا (گرووپی شەهابە)، ئەو پیاوە لە بارەگاکەیدا ژوورێکی نیشاندام، چەندین هەزار (CD)ی میللەتانی ڕۆژهەڵاتی تیایە و تاڕادەیەکی باشیش ئاگاداری گرووپ و مووزیژەنە باشەکانی ڕۆژهەڵاتە بۆ نموونە (رافی شانکار کە مووزیژەنی وڵاتی هیندوستانە و مونیر بەشیر عوودژەنی عیراقە و گرووپی کامکاری خۆشمان دەناسێت) لە یەکێک لەو سەفەرانەمان لەگەڵ هونەرمەند (شازاد خانم) بۆ لایان یەکێک لەو (CD)یانەی (زەکەریا)م بۆدانا؟ کەچی یەکسەر گوتی ئەمە (تورکی)یە؟! کەواتە من وەک هەندێ کەس وا لێم تێگەییون، من ناڵێم ئەو بەرهەمانەی لە (تورکیا)یانیش (ئێران) تۆمار دەکرێن هەموویان هونەری نین یان خۆش

نین، بەڵکو دەڵێم (کوردی نین)!؟ هونەرمەند (زەکەریا) وەک گوتم قوتابی خۆمە و لەوەتەی لە دەرەوەم زیاد لە جارێک تەلەفۆنی بۆ کردووم و ئاواتیشی خواستووە لە نزیک یەک بووینایە و ئاوازم بۆی دانابایە، بەش بەحاڵی خۆم (زەکەریا) بە قوتابخانە دەزانم، چونکە ئەمڕۆ زیاد لە یەکێک لەسەر شێوازی ئەو دەڕۆن، مەبەستم ئەو (ئەداکردن)ەی ئەو دەیکات (کە لەگوتنی کوردیدا نوێیە)، هەوڵدەدەن بیکەن و هەندێکیان تیادا سەرکەوتنیشیان وەدەست هێناوە.

بەڵام وەک ڕۆژهەڵاتناس (تۆما بوا)ی فەرەنسی نووسیویە (سەردەمی ساسانیەکان کوردان لە شارستانیەتی مووزیکا دەستی باڵایان هەبووە و میللەتانی دەر و دراوسێش سوودیان لێ وەرگرتوون؟!) کەچی لەگەڵ بە ئیسلام بوونی کورد، وەک شەهیدی نەمر مامۆستا (شاکر فەتاح) فەرموویەتی: (کورد ئامێرەکانی مووزیکی خۆیان پشتگوێ خست و هەندێ کەسی ناشی و نەفامیش وایان خستە گوێی خەڵکی سادەوە کە گوایە، (نەک هەر مووزیک ژەنین بگرە، گوێگرتنیش لە مووزیک حەرامە و خواوەند حەزی لە مووزیک نییە). و...تاد لەو قسە حەلەق و بەلەقانە؟

ئەوکاتەی قەشەی فەرەنسی باسی لێوە دەکات، گەر هەڵە نەبم پێش (١٤٣٠) ساڵێک پێش ئەمڕۆکەیە؟! کاتێک کورد بە گوێرەی قسەکەی (تۆما بوا) خاوەنی ئەو ئاستە بەرزەی مووزیک بووە، جارێ (تورک) نەهاتبوونە ئەو شوێنەی ئەمڕۆ ناوی (تورکیا)یە، کەچی دوای ئەو سەدان ساڵانە ئەمجارەیان، ئێمە بێین لاسایی ئەوان بکەینەوە... سەیرە؟!

شتێکی لۆجیکە گەر پارچە زەوییەکت نەبێت، ناتوانی باڵاخانەیەک بەرزکەیتەوە؟ بۆیە هونەرمەندانی نەوەی ئێمە لە کۆتایی شەستەکانەوە بەر لە ئێمەش هونەرمەندانێکی وەک نەمر (قادر دیلان) و هاوەڵانی، هەوڵیان داوە ئەو زەمینەیە کە ساڵەهای ساڵە وەک خاوەنەکەی لەژێر هەڕەشە و گوشار ڕاونان و ماڵ وێران کردن و قەتل و عام دابووە و، بە هەوڵی شوانی شمشاڵژەن و دەروێشی دەفژەن و زوڕناژەن و دەهۆڵ کوتی شایی گەرم کار و گۆرانیەکانی ڕەسەنی دروێنە و دەستاڕ و مەشکەژەنی و جلیتانێ و گۆرانی نزمگری شایی سووسکەیی و چۆپەیی و شێخانی و گوڵشێنی فەقێیانی و ئایشۆکێ و هەزار و یەک نەزمی دی، هەروەها ئەو گوتن و شێوە گوتنە ڕەسەنانەی کە بەدەنگی کەڵە هونەرمەندانی وەک (سەید عەلی ئەسغەری کوردستانی و سێوە و کاویس ئاغا و مەلا کەریم و سەعیداغای جزیری و مریەم خان و دایکی جەمال و..تاد)... سوودیان لێ وەرگرین و هەوڵی ئەوە دەدەین لەسەر ئەو بناغە ڕەسەن و خۆماڵیانە شتی نوێ دروست بکەین و باڵاخانەی هونەری خۆمان ڕۆژ دوای ڕۆژ جوانتر و باڵاتر و پان و بەرینتر کەین. هەروا‌ش بوو لە حەفتاکان لە هەر تیپێکی مووزیکدا، لیژنەی هونەری هەبوو بۆ ئەوەی بڕیاردات کام ئاواز دەبێ نیشان درێت و کامەیشیان جارێ نا، هەوڵمان دەدا لە ئاوازی نوێدا تا دەکرێت ڕیتمی کوردی بەکاربێنین، ئەمڕۆ دوای ماوە ڕەخسان و تێکەڵبوونی هونەرمەندانی بەشە جیاجیاکانی نیشتمانی بەش بەشکراو، چەندین ڕەزمی کوردیمان بە گوێ ئاشنابوو کە تا ماوەیەک لەمەوبەر هیچ خەبەرێکمان لێیان نەبوو، واتە ئەمڕۆ گۆڕەپانی ئاوازدانان لەبارتر و پڕ کەرەستەترە لە ساڵانی زوو، هەروەها ئامێری ڕەسەنی کوردی وەک (باڵەبان و نەی و تاڕادەیەک فلووت، چونکە دەنگی نزیکە لە دەنگی شمشاڵی ئاسن و کلارنێت کە دەنگی نزیکە لەباڵەبانی زڕو و تەنبوور و سەنتوور و بەربەت (عوود) قانوون و زەرب و دەفی دەروێشی و دەهۆڵ و دوو تەپڵی و سەنج و.. تاد سۆلۆیان بێت، هەروەها تا بکرێت ئاوازەکان تام و بۆ و ڕوخساری کوردییان پێوە دیاربێت!

هەر میللەتێک کولتووری خۆی هەیە و جیایە لەهی میللەتێکی دی! هونەرمەندانی ناوداری دنیا هەمیشە هەوڵیان داوە پارچە ئاوازی ڕەسەن بخەنە ناو کاری مەزنیان هەر بۆ ئەوەی مووزیکیان ڕوخساری نەتەوەیی پێوە دیاربێت بۆ نموونە پارچەی چوارەمی سیمفۆنی ژمارە(٩)ی (بتهۆڤن) بریتییە لە ئاوازێکی ڕەسەنی ئۆستەری کە لەلایەن (کۆڕ)ەوە دەگوترێت، هاتووە پەرەی پێداوە و بۆی زیاد کردووە و دەوڵەمەندی کردووە، هەر بۆ ئەوەی کارەکە ڕوخساری خۆماڵی لەخۆ بگرێت!

ساڵەهای ساڵە کورد هەوڵی ئەوەیەتی ببێتە خاوەن دەسەڵات بەسەر ماڵ و موڵک و زەوی و بەراوی خۆیدا بتوانی ئەو کەرەسە خاوانەی هەیەتی بۆ بەرژەوەندی و خێروخۆشی خۆی بەکاریان بهێنێت و بەشداری بکات لە تەک هەموو مرۆڤایەتیدا، بۆ خێر و خۆشی و هێنانەدی جیهانێکی پڕ ئاسوودەگی و دوور لە چەوساندنەوە و بە زۆر سەپاندنی زوڵم و ناڕەوایی بەسەر خەڵکدا لە هەر ڕەگەز و ئاینێک و دەڤەرێک بن، جا کوردستان تایبەتمەندی خۆی هەیە.

بۆ نموونە کەسێک کە لە (بەغدا)وە بەرەو (هەولێر) یا (سلێمانی) دەکەوێتە ڕێ، هەر زوو لە (حەمرین)ەوە هەست بە گۆڕانی عاردی ژێری دەکات کە لە (ناوچەیەکی

بیابان)ەوە بەرەو (هەوراز و گردو شاخ)، هەڵ دەخشێت و لە چایخانەکەی (دووزخورماتوو) شەوە، سەیر دەکەیت زمانیش گۆڕا و هەواش نەختێ فەرقی کرد و، جل و بەرگیش هەمان جل و بەرگی خەڵکی بەغدا نییە و...
ئیتر! ئەی کەوایە بۆچی لە ڕادیۆی چایخانە و چێشتخانەکانیشەوە، گوێمان لە گۆرانی ڕەسەنی خۆمالّی نەبێت کە بەدەست و پەنجەی مووزیژەنانی خۆمانەوە ژەنرابن؟ بۆ ئەوەی بیسەلمێنین کە ئێمە خاوەنی مووزیژەنی پەنجەزێڕینین و نەتەوەیەکی جیاین من حەز دەکەم بە هونەرمەند (زەکەریا) و ئەوانەیش کە لە ئاستێکی بەرزی هونەردان، بڵێم (من بەهیچ جۆرێک خوانەخواستە مەبەستم ئەوە نییە لە نرخیان بێنمە خوار، بەڵکو لە دڵەوە حەز دەکەم ئێوەی بەهرەمەند کە خەڵکی بە پەرۆشەوە گوێتان لێ دەگرن، وردتر و وشیارتربن! ئەمڕۆ من وەک کەسێکی دڵسۆز بۆ هونەری گوتن و مووزیکی نەتەوەکەم و وەک هونەرمەندێکی خاوەن ئەزموون، داواتان لێدەکەم ئەم قسانەم بە وردی بخوێننەوە و گەر بە دڵیشتان نییە با گوێم لە وەڵامتان بێت، چونکە ئەمە هونەرە و موڵکی میللەتێکە و ڕۆژگاریش ناوەستێت، وەرن با خەڵک بەهونەری ڕەسەنی خۆمان گۆش بکەین، بە تایبەتی منداڵ کە گوێچکەی وەک کاغەزێکی سپییەو هەر چییەکی بەرگوێ کەوێت (بەتایبەتی هونەری بەرز) دەیقۆزێتەوە، منداڵ هۆشی ئەوەی نییە بزانێت کام گوتن و مووزیک ڕەسەنە و کامەیشیان فڕی بەسەر تام و بۆ و مۆرکی کوردەوارییەوە نییە، بۆیە تا زووە و کارەکەش لە سەرەتا دایە با سنوورێکی بۆ دابنێین و هەوڵدەین بگەڕێینەوە ناو باوەشی (لاوک و حەیران و هۆرە و ئای ئای قەتار و پایزە و بوهار و گەلۆ و نیوەشەو و ئەوەلسەحەرە و ئەڵلاوەیسی و خورشیدی و مەنسووری و سەفەر و هیجران و یار غەزال..تاد. لەلایەک و لەلایەکەی دی سەدان گۆرانی ڕەسەن و فۆلکلۆریمان وگۆرانی ڕەسەنی گۆرانیبێژە نەمرو دێرینەکانمان... بکەین بە بەردی بناغە بۆ هونەری نوێمان بۆ ئاوازی لە دایکبوومان بەدەست و پەنجەی دەیان مووزیژەنانی بلیمەتی خۆمان.. بۆ بنیاتنانی هونەری نوێمان و پەروەردە و گۆشکردنی گوێچکەی نەوەی نوێمان بە هونەری ڕاستەقینە نەک لاساییکاری و خزمەتکردنی شارستانیەتی گوتن و مووزیکی میللەتانی دی کە خۆیان خاوەنی هونەرن و پێویستیان بەوەی ئێمە نییە و منەتباریش نین؟!